

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ: ಒಂದು ಅವಲೋಕನ ಪ್ರಭಾಕರ ಪಿ.¹

ಪೀಠಿಕೆ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಬದಲಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ ದಾಸರು ಪದಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಮಾನವೀಯತೆ, ಜಾತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಧರ್ಮ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ದೋರಣೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಕಾರರು ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆ ಹೇಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದು.

ಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು ಕನ್ನಡ ಜನಮನದ ಮೂಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇದು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪ ತಾಳಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಭಕ್ತಿ ಯುಗ, ವೀರಶೈವ ಯುಗ, ವೈಷ್ಣವ ಭಕ್ತಿ ಯುಗ ಎಂಬ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾರ್ಮನ್ ಮೋಂಗ್ಲಿಂಗ್‌ನು ದಾಸರ ಪದಗಳು ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದವರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ.

ನಮಃ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜಾಯ ನಮಸ್ತೈ ವ್ಯಾಸೋಗಿನೇ

ನಮಃ ಪುರಂದರಾರ್ಯಾಯ ವಿಜಯಾರ್ಯಾಯತೀ ನಮಃ

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರಿಂದ ರೂಪ ತಾಳಿತು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹಲವು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಮಧ್ವಚಾರ್ಯರನ್ನು ಮತ್ತು ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರನ್ನು ಹಾರ್ಮನ್ ಮೋಂಗ್ಲಿಂಗ್‌ನು ಹೆಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಧ್ವಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ 'ಗೇಯತೆ' ಅಷ್ಟೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಪದಗಳನ್ನು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಧ್ವಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರ 'ರಘುಪತಿ' ಮತ್ತು ನರಹರಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಅಂಕಿತಗಳಿಂದ ಎರಡು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಎಂತು ಮರುಳಾದೆ ನಾನೆಂತು ಮರುಳಾದೆ' ಮತ್ತು 'ಹರಿಯೇ ಇದು ಸರಿಯೇ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅದರೆ ಈ ಎರಡು ಅಂಕಿತಗಳು ನರಹರಿತೀರ್ಥರವೇ? ಎಂಬ ಗೊಂದಲವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರವರ್ತಕರು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇವರ 'ತುಳು ಪದಗಳು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ದೊರೆಯದಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ

¹ ಪಿಎಚ್.ಡಿ., ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ಎನ್ನಬಹುದು. ಅದರೂ ಕೂಡ ಮದ್ದುಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ನರಹತೀರ್ಥರು ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಭದ್ರವಾದ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿದರೆನ್ನಬಹುದು.

ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು

ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಖಚಿತತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು ಎನ್ನಬಹುದು. ಇವರು ಮುಳಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿ ಒಂದು ಪೀಠ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ "ಆರಾಧನಾ ಮಾರ್ಗ"ಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಮಠಾದಿತಿಯೊಬ್ಬರು ಹೀಗೆ ಕಾಲಿಗೆ ಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತಂಬೂರಿಯನ್ನು ಮೀಟುತ್ತಾ, ತಾಳಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ, ನರ್ತನ ಸೇವಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ, ಭಾವೋದ್ರೇಕದ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಮ ಸೀಮೆಯ ಅದ್ಭುತ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ತಂದರು. ಇವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನ ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ, ಆರ್ತತೆ, ಆತ್ಮಶೋಧನೆ ತಳಮಳಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ.

ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು

ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರ ಸಾದೃಶ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆ ಸುಳಾದಿ ಉಗಾಭೋಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದರು. ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಅಂಕಿತನಾಮ 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ', 'ಸಿರಿಕೃಷ್ಣ'. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ವ್ಯಾಸಕೂಟವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು. ಮುಂದೆ ಪುರಂದರಾಸರು ಕನಕದಾಸರು ದಾಸ ಕೂಟವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು

ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಕನ್ನಡದ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಂಡ ಮಹಾಮಹಿಮರು. 120 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸಿದವರು. ಇವರು ದಾಸಕೂಟ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸಕೂಟಗಳಿಗೆ ಸುವರ್ಣ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದವರು. ಇವರ ಅಂಕಿತನಾಮ 'ಹಯವದನ'. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಅದ್ಭುತ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ 'ಲಕ್ಷ್ಮೀಶೋಭಾನೆ' 'ವೈಕುಂಠ ವರ್ಣನೆ' ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವೈಕುಂಠದಾಸರು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಮೋಘ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಮತದವರು ಬೇಲೂರಿನ ಚನ್ನಕೇಶವ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣರಾದರು.

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು

ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಗುರುಗಳಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಭಾವಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಬೆರೆಯುವ ಅವಕಾಶ ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದಲೇ

ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಹರಿಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೀರ್ತನೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನಮುಖಿಯಾಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಸಂಸಾರಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಹರಿದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಹರಿದಾಸ ಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಅವರು ಮನೆಮನೆಗೆ ತೆರಳಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿದರು.

ಪುರಂದರದಾಸರು

ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪುರಂದರದಾಸರು 'ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ' ಎಂದು ಗುರುಗಳಾದ ವ್ಯಾಸರಾಯರಿಂದ ಗೌರವ ಪಡೆದ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಪೂರ್ವವಾದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟರು. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ 1484ರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರಗಡದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಂಗೀತದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. 'ಪುರಂದರ ವಿಠಲ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದೊಂದಿಗೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಕ್ತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಪಂಚಭಾವ ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಭಾವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಒಲವು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಂಗೀತ, ಲೋಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವಕಾಲೀನ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ದಾಸರ ಹೃದಯ ಭಾವಾವೇಶದಿಂದ ತುಂಬಿ ಬರುತ್ತದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

'ಆಡಿದನೋ ರಂಗ'

'ಅದ್ಭುತದಿಂದಲಿ'

'ಗುಮ್ಮನ ಕರೆಯದಿರೆ'

'ಭಾಗ್ಯವಿದು'

'ಹರಿ ಕುಣಿದ'

ಇವು ಪ್ರಮುಖ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಎಚ್.ಕೆ.ವೇದವ್ಯಾಸಚಾರ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ "ಪುರಂದರದಾಸರ ಶೈಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಭಾವ ಬಹಳ ಚೇತೋಹಾರಿ ಅಂತೆಯೇ ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ನೂರಾರು ಪದಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ನೆಲೆಸಿವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣನವರ ಪ್ರಕಾರ "ಪುರಂದರದಾಸರ ಕಥಾನಕದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕಾರನ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಗೀತೆ ಯಾವುದು ಸಂಗತಿಗಳ ಸಮಯದಿಂದ ಹೃದಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ವಚನ ಹೊರಬರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕನಕದಾಸರು

ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಮಕಾಲೀನರು ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಶಿಷ್ಯರು ಆದ ಕನಕದಾಸರು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ರಚಿಸಿ ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಜ ಗುರುಗಳಾದ ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ದಾಸ ಕೂಟವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. 'ಕಾಗಿನೆಲೆ ಆದಿಕೇಶವ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ

ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜದ ಕೆಳಸ್ತರದಿಂದ ಬಂದ ಇವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತುಸು ಭಿನ್ನವಾದ ಭಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಪಂಚಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವರು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಖ್ಯಾ, ಮಧುರ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವಗಳು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುವಾದರೂ ಪುರಂದರದಾಸರಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅವರು ಬಳಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಅವರ ನೇರವಾದ ಅರ್ಥವಾದ ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

**‘ಬಾಗಿಲನು ತೆರೆದು ಸೇವೆಯನು ಕೊಡು ಹರಿಯೇ
ಕೂಗಿದರು ಧ್ವನಿ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ ನರಹರಿಯೇ’**

ಇಲ್ಲಿ ‘ಕೂಗಿದರು ಧ್ವನಿ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ’ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಯಾತನೆ ಕಲ್ಯಾಣಿರುವ ದೇವರ ಮಾನವನಾದರೂ ತರುವಂತದ್ದಾಗಿದೆ. ಕರುಣಾಮಯನಾದ ಭಗವಂತ ತನ್ನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆ ದೊರೆತಾಗ ಎಲ್ಲಾ ತಲ್ಲಣಗಳು ಸಂದೇಹಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತ ರಸದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಆಶ್ವಾಸನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

**ತಾಳುಮನವೇ ತಲ್ಲಣಿಸದಿರು ಕಂಡ್ಯ ತಾಳು ಮನವೇ
ಎಲ್ಲರನು ಸಲಹುವನು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ
ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ
ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನೀರೆರೆದವರು
ಪುಟ್ಟಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ತಾ ಹೊಣೆಗಾರನಾಗಿರಲು
ಗಟ್ಟಾಗಿ ಸಲಹುವನು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ**

ಅಂದರೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವರು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಲಹುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವ ಭರವಸೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕನಕದಾಸರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸದಾ ಜನತೆಯ ನಡುವೆ ಇರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಲೋಕಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಖಚಿತವಾದ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು, ಅಸಮಾನತೆಗಳು, ವಿಷಮತೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅವರು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

**ಕುಲ ಕುಲ ವೆನ್ನುತಿಹರೋ
ಕುಲವಾವುದು ಸತ್ಯ ಸುಜನರಿಗೆ
ಕೆಸರೊಳು ತಾವರೆ ಪುಟ್ಟಲು ಅದತಂದು
ಕುಸುಮನಾಭನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸರೇನಯ್ಯ (ಸಾವಿರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು)**

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಯಾರು ಮೇಲು-ಕೀಳಿಲ್ಲ ಅವನ ಜಾತಿ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುವುದು ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯ, ಸದಾಚಾರ, ಸೌಜನ್ಯಗಳಿಂದ, ಅದೇ ರೀತಿ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಾವರೆಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮೌಲ್ಯತೆ ಇರುವುದು ಅದು ಹುಟ್ಟಿರುವ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ಅದರ ಪರಿಮಳತೆ ಮತ್ತು ಅದು ಸೇರಿರುವ ಸ್ಥಾನಮಾನದಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕು.

ಹಾಗೆಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ 'ಆತ್ಮ ಯಾವ ಕುಲ ಜೀವ ಯಾವ ಕುಲ ತತ್ತ್ವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕುಲ ಪೇಳಿರಯ್ಯ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುವ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಕನಕದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರ ನಂತರ ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಯ ಇಳಿಮುಖ ಕಂಡಿತು ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪುರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರಂತಹ ಪ್ರತಿಭೆಯುಳ್ಳ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಕಾರಣವಾದರೆ, 16ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ. ನಂತರ ಒಂದುನೂರ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಅಂದರೆ 18ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದನ್ನು 'ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾಲಘಟ್ಟ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಂಜಾವೂರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು. ಇವರು ಪಂಡಿತರು, ಯೋಗಿಗಳು, ಮಠಾಧೀಶರು, ಗುರುರಾಜರು ಹಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೇವರನಾಮ ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. 'ಇಂದು ಎನಗೆ ಗೋವಿಂದ' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ವ್ಯಾಸಕೂಟ ಮತ್ತು ದಾಸ ಕೂಟ ಎರಡನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ವಿಜಯದಾಸರು

18ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನ ಪ್ರಕಾರದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಾಸರು ಒಬ್ಬರು. ಇವರು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾನವಿ ತಾಲೂಕಿನವರು. ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ವಿಜಯದಾಸರು ಊರುಬಿಟ್ಟು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು 'ವಿಜಯ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಆತನ ನಾಲಿಗೆ ಮೇಲೆ 'ಹರಿದಾಸನಾಗು' ಎಂದು ಬರೆದು ಹರಸಿ ಮತ್ತು ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ನಂತರ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಶಿಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಹರಿದಾಸರಾಗಿ ನೂರಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ವಿಜಯದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನವು ಸ್ತುತಿಪರವಾದಗಳು. ಸ್ವಾನುಭವಗಳ ಸರಳ ನಿರೂಪಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಇವರ ಸೂಳಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವರು ವಿಜಯ ವಿಠಲನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ ಪರಿ ಹೀಗಿದೆ.

ಯಾಕೆ ಬಂದಿ ಜೀವ ಯಾಕೆ ಬಂದಿ
ಲೋಕದ ಅನುಭವ ಬೇಕಾಯಿತೀ ನಿನಗೆ
ಮೇರು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾರಣವಂತನಾಗಿ
ಮಾರಮಣನ ಪಾದ ಆರಾಧನೆ ಬಿಟ್ಟು
ಉಣ್ಣು ಉಣ್ಣು ಉಣ್ಣು ಮತ್ತೆ ಉಣ್ಣು
ಹೆಣ್ಣು-ಹೊನ್ನು-ಮಣ್ಣು ನಿನ್ನದಂತೆಂಬ
ಶ್ರೀ ವಿಜಯವಿಠಲನ ಆದರದಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರು.

ಲೋಕದ ಅನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವ ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಆಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೂತುಹೋಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ವಿಜಯವಿಠಲನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು

ವಿಜಯದಾಸರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು. ದಾಸಕೂಟದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರಲ್ಲಿ ಇವರು ಒಬ್ಬರು. ಇವರು ಸಂಸ್ಕೃತ-ಕನ್ನಡಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಕನಕದಾಸರಂತೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯವರಾದ ಇವರು ಸುಮಾರು 150ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಅರಿತವರಿಗತಿ ಸುಲಭ ಹರಿಯ ಪೂಜೆ
ಅರಿಯದವ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ನರಲೋಕದೊಳಗೆ
ಹೈಮಾಂಡ ಮಂಟಪವು ಭೂಮಂಡಲವೆ ಪೀಠ
.....
.....

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲಿ ಯಜಿಸಿ ಮೋದಿಸ ವರ
ವಿತ ಶೋಕರ ಮಾಡಿ ಸಂತೈಸುತಿಹ ಜಗ
ನ್ನಾಥವಿಠಲನ ಒಲಿದು ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ

ಅಂದರೆ ಇಡೀ ಸರ್ವಸ್ವವೇ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿ 'ಅರಿತವರಿಗತಿ ಸುಲಭ ಹರಿಯ ಪೂಜೆ' ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟ ದಾಸರು

ವಿಜಯದಾಸರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹರಿದಾಸರೆಂದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು. ಇವರು ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯವರು. ಪುರಂದರದಾಸರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು

ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಪದಗಳು, ಉಗಾಭೋಗಗಳು, ಸುಳಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರಲ್ಲದೆ, ಜಾನಪದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಸುವ್ವಾಲಿ' ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಅಂಕಿತ 'ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟ' ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಭಾವ, ಸಖ್ಯಾಭಾವ, ಶಾಂತಭಾವ, ದಾಸ್ಯಭಾವಗಳು ಸೊಗಸಾದ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ವಿರಕ್ತಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನುಳ್ಳ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣಬಹುದು.

**ನೆಚ್ಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ದೇಹ ನಂಬಲಿ ಬೇಡಿದೋ
ಕಾಡದಿರೆನ್ನ ಕಿಡಿಗೇಡಿ ಮನವೇ
ಇರ ಬರಲಿಲ್ಲ ಬಂದರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಈ ಶರೀರ
ಈ ದೇಹ ಮನವೇ ಗಾಳಿ ದೀಪ**

ಹೀಗೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇಹ-ಮನಸ್ಸುಗಳು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದೇ ಇರುವ ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಶುದ್ಧತೆಗೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟವರು. ಬೂಟಾಟಿಕೆ ತನವನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದರು.

**ದಶ ಜಪ ಮಾಡಲಾಗದವಗೆ ಮುಸುಕಿನ ಜಂಬವೇಕೆ?
ಕದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರವಗೆ ಕೃತ್ಯಾತಕೆ**

ಹೀಗೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ನಂತರ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗೋಪಾಲದಾಸರು, ವೇಣುಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಮೋಹನದಾಸರು, ಹೇಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ, ಮುಂತಾದವರು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆನ್ನಬಹುದು.

ಗೋಪಾಲದಾಸರು

ಗೋಪಾಲದಾಸರು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯವರು, ಇವರು ಮೊದಮೊದಲು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು 'ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದೊಂದಿಗೆ ರಚಿಸಿದರೆ, ಅನಂತರ 'ಗೋಪಾಲವಿಠಲ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದೊಂದಿಗೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವಿಜಯದಾಸರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಗೋಪಾಲದಾಸರು ಹರಿದಾಸ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅನನ್ಯ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ನೂರಾರು ಪದಗಳನ್ನು, ಸುಳಾದಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕನ್ನಡ ಶೈಲಿ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದ್ದು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿದೆ.

ನೀನು ಕುಣಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಕುಣಿಯುವನಯ್ಯ

ತಿಳಿವೆಂಬುದು ನೀನೆ ತಿಳಿಯದವ ನೀನೆ

.....

.....

ಬಂದರ ಸಾಧನೆಗಳೊಂದಕ್ಕಾಗಿವೆ ಅಯ್ಯಾ.

ಹೀಗೆ ಹರಿದಾಸ ಗುರುವಿನ ಮೌಲ್ಯ, ಪರ ಮತ್ತು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು ತನ್ನವರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಜೀವಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವೇಣುಗೋಪಾಲದಾಸರು

ವಿಜಯದಾಸರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ವೇಣುಗೋಪಾಲದಾಸರು ಮೂಲ ಹೆಸರು ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ 1768ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು ಇವರು 'ನರಸಿಂಹ ವಿಠಲ' ಎನ್ನುವ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ದೇವರನಾಮ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೋಹನದಾಸರು

ಮೋಹನದಾಸರು ವಿಜಯದಾಸರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಇವರು ಆನೆಗೊಂದಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರು. ಇವರು ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸರಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹರಿದಾಸ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದರು. ನಂತರ ಅವರು 'ಮೋಹನವಿಠಲ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ 'ಕೋಲು ಹಾಡು' ಎನ್ನುವ ಪದ್ಯಮಾಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೇಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ

ವಿಜಯದಾಸರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದವರಲ್ಲಿ ಹೇಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಕೂಡ ಒಬ್ಬರು. ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹಿಳಾ ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಇವರು ರಾಣಬೆನ್ನೂರಿನವರು. ಗೋಪಾಲದಾಸರ ಕಂಡು ಅವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ 'ಹರಿದಾಸ'ರಾದರು. ಇವರು 'ಹೇಳವನಕಟ್ಟೆ ರಂಗ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಅನೇಕ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಸಿದರು. ಭಕ್ತರು ಮಾಡಿದ್ದ ಅಪಾರವಾದ ಧನಸಹಾಯವನ್ನು ಸದ್ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಿ ವಿರಕ್ತಿ ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಿದರು.

ಹರಿದಾಸ ಚಳುವಳಿ ಇವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಮುಂತಾದವರು ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮದೇ ಅಂಕಿತಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ 'ಗೋಪಾಲ ವಿಠಲ' 'ಹಯವದನವಿಠಲ' 'ಮುದ್ದುವಿಠಲ' ವಾಸುದೇವವಿಠಲ ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಈ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತತ್ವಪದಕಾರರು ಹೀಗೆ ಅಂಕಿತನಾಮಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಹಾಗೂ ತತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು ಅವರು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜ ಮುಖಿಯಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದರು. ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವೂ, ದೇಸಿನಿಷ್ಟವೂ ಭಕ್ತಿ ಪರವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನರ ಜೀವನವನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಲು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜನರಾಡುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅವರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದರು. ಇಲ್ಲಿ ಜಾತಿ-ಮತಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶಿವ ಶರಣರ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯ ನಂತರ, ನಾಲ್ಕನೂರು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಧಾರ್ಮಿಕ

ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಸಮಾಜದಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗದೆ ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು, ಸಮಾಜವನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಂಗಳಮೂರ್ತಿ. (2004). ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಧುನಿಕ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ. (ಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ). ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ. ಮಂತ್ರಾಲಯ.
- ನಾವಡ ಎ.ವಿ. (2000). ಸಾವಿರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ನಾವಡ ಎ.ವಿ. (2008). ಅರಿವಿನ ಕುರುಹು. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್, ಮೈಸೂರು.
- ನಾವಡ ಎ.ವಿ. (2004). ದಾಸ ಮಾರ್ಗ. ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ.
- ನಾವಡ ಎ.ವಿ. (2015). ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೋಧ. ಶೋಧನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಗಳೂರು.
- ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿ. (ಮೂಲ: ಇಂಗ್ಲೀಶ್. ಹರ್ಮನ್ ಮೊಗ್ಗಿಂಗ್). (1992). ದಾಸರ ಪದಗಳು. ಅಮೋಘ ವಾಚ್ಯಯ ಪ್ರಸಾರ, ಬೆಳಗಾವಿ.
- ವೆಂಕಟೇಶ ಮೂರ್ತಿ ಎಚ್.ಎಸ್. (2018). ಕೀರ್ತನಕಾರರು. ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಯತೀಶ್ವರ ಸೀ.ಚ. (2017). ಭಾರತೀಯ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಗಳು. ಮಹಿಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.